

Limes – 2021

*Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II*

*A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve*

*Scientific Bulletin
of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education*

KÉSZÜLT A MAGYAR KORMÁNY
TÁMOGATÁSÁVAL

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

BETHLEN GÁBOR
Alap

ISSN 2411-4081

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ ФЕРЕНЦА РАКОЦІ ІІ

LIMES

Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці ІІ

2021
Випуск VIII

Берегове
2021

Науковий вісник «LIMES» засновано у 2014 році та видається за рішенням Вченої ради Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці ІІ. У науковому віснику публікуються наукові статті викладачів та студентів Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці ІІ, а також дослідження українських та іноземних учених угорською, українською та англійською мовами. Цей том об'єднує праці з історії, етнографії, теології, педагогіки, соціології, економіки, матеріалознавства і технологій.

Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації

Серія КВ №20762-10562Р від 08.05.2014 р.

Рекомендовано до друку Вченою радою Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці ІІ (протокол №12 від 22.12.2021 р.)

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Льдіко Орос, кандидат педагогічних наук (кафедра педагогіки та психології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ)

ВІДПОВІДАЛЬНІ РЕДАКТОРИ:

Мелінда Орбан та Олександр Добош (видавничий відділ, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Адальберт Бовді, доктор фізико-математичних наук, професор (кафедра математики та інформатики, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Адальберт Рац, доктор філософії у галузі природничих наук (кафедра історії та суспільних дисциплін, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Бейла Надь, кандидат біологічних наук, доцент (кафедра біології та хімії, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Віра Протопова, доктор біологічних наук, професор (кафедра біології та хімії, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Емьовке Бергхауер-Олас, доктор філософії у галузі соціальних та поведінкових наук (кафедра педагогіки та психології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Золтан Кормочи, доктор філософії у галузі гуманітарних наук (відділення угорської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Золтан-Шандор Варга, доктор біологічних наук, професор-емерит (кафедра еволюційної зоології та біології людини, Дебреценський університет), Ібоя Самборовські-Нодь, кандидат історичних наук (кафедра історії та суспільних дисциплін, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Ілона Лехнер, доктор філософії у галузі гуманітарних наук (відділення англійської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Йосип Молнар, кандидат географічних наук (кафедра географії та туризму, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Катерина Дудич, доктор філософії у галузі гуманітарних наук (відділення угорської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Лорант-Денеш Давід, саблітований доктор у галузі «регіональні науки», професор (Інститут економіки та розвитку регіонів, Університет ім. Святого Іштвана), Маргарета Кейс, кандидат історичних наук (відділення угорської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Марія Ген, кандидат біологічних наук, саблітований доктор у галузі «науки про довкілля» (кафедра ботаніки, Університет ім. Святого Іштвана), Олександр Бергхауер, кандидат географічних наук (кафедра географії та туризму, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Олена Біда, доктор педагогічних наук, професор (кафедра педагогіки та психології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Роберт Бачо, доктор економічних наук, професор (кафедра обліку і аудиту, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Тетяна Чонка, кандидат філологічних наук (відділення української філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Томаш Врabelь, кандидат філологічних наук, доцент (відділення англійської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Юдіта Павлович, кандидат педагогічних наук (відділення української філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Юрій Жиуц, доктор технічних наук, професор (кафедра математики та інформатики, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ), Юрій Чотарі, кандидат історичних наук (кафедра історії та суспільних дисциплін, ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ)

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ЗА ВИПУСК:

Василь Брензович, кандидат історичних наук (Благодійний фонд за ЗУІ)

ТЕХНІЧНЕ РЕДАГУВАННЯ: *Мелінда Орбан та Олександр Добош*

ВЕРСТКА: *Мелінда Орбан*

КОРЕКТУРА: *авторські, Льдіко Гріца-Варцаба та Томаш Врabelь*

ДИЗАЙН ОБКЛАДИНКИ: *Ласло Везжел*

УДК: *Бібліотечно-інформаційний центр «Опацої Черє Янош» при ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ*

За зміст опублікованих статей відповідальність несуть автори.

Друк наукового вісника здійснено за підтримки уряду Угорщини.

Засновник: Благодійний фонд Закарпатського угорського педагогічного інституту (від 2016 року Благодійний фонд За Закарпатський угорський інститут)

Видавництво: Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ (Адреса: пл. Кошута 6, м. Берегове, 90202. Веб-сторінка: www.kmf.uz.ua Електронна пошта: foiskola@kmf.uz.ua Тел.: (00 380-3141) 4-28-29)

Поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У» (Адреса: вул. Гагаріна 36, м. Ужгород, 88000. Електронна пошта: print@rik.com.ua)

© Автори, 2021

© Редактори, 2021

ISSN 2411-4081

UKRAJNA OKTATÁSI ÉS TUDOMÁNYOS MINISZTERIUMA
II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

LIMES

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve

2021
VIII. évfolyam

Beregszász
2021

ETO 001.89(058)

L 67

A LIMES című tudományos évkönyv 2014-ben alapított és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsának határozata alapján jelenik meg. A tudományos évkönyv a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanárainak, hallgatóinak munkáit, valamint ukrainjai és külföldi tudósok magyar, ukrán és angol nyelvű tanulmányait adja közre. A LIMES jelen kötet a történet-, a néprajz-, a vallás-, a nevelés-, a társadalom- és a gazdaságtudomány, valamint az anyagtudomány és technológia különböző területeit öleli fel.

Nyomatott tömegtájékoztatási eszközök állami nyilvántartásának igazolása:

széria: KB № 20762-10562P; kiadta: Ukrajna Állami Nyilvántartási Szolgálat 2014.05.08-án.

Kiadásra javasolta a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa (2021.12.22., 12. számú jegyzőkönyv).

FŐSZERKESZTŐ:

dr. Orosz Ildikó, PhD (Pedagógia és Pszichológia Tanszék, II. RF KMF)

FELELŐS SZERKESZTŐK:

Dobos Sándor és Orbán Melinda (Kiadói Részleg, II. RF KMF)

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

prof. dr. Bacsó Róbert, a közgazdaság-tudományok doktora (Számvitel és Auditálás Tanszék, II. RF KMF), dr. Berghauer Sándor, PhD (Földtudományi és Turizmus Tanszék, II. RF KMF), dr. Berghauer-Olasz Emőke, PhD (Pedagógia és Pszichológia Tanszék, II. RF KMF), prof. dr. Bódi Béla, a fizika- és matematikatudományok doktora (Matematika és Informatika Tanszék, II. RF KMF), prof. dr. Bida Olena, a neveléstudományok doktora (Pedagógia és Pszichológia Tanszék, II. RF KMF), dr. Csatáry György, PhD (Történelem- és Társadalomtudományi Tanszék, II. RF KMF), dr. Csonka Tetyána, a nyelvtudományok kandidátusa (Ukrán Tanszéki Csoport, Filológia Tanszék, II. RF KMF), prof. dr. habil. Dávid Lóránt Dénes (Regionális Gazdaságtani és Vidékfejlesztési Intézet, Szent István Egyetem), dr. Dudics Katalin, PhD (Magyar Tanszéki Csoport, Filológia Tanszék, II. RF KMF), dr. habil. Höhn Mária, a biológiai tudományok kandidátusa (Növénytan Tanszék, Szent István Egyetem), dr. Karmacs Zoltán, PhD (Magyar Tanszéki Csoport, Filológia Tanszék, II. RF KMF), dr. Kész Margit, PhD (Magyar Tanszéki Csoport, Filológia Tanszék, II. RF KMF), dr. Lechner Ilona, PhD (Angol Tanszéki Csoport, Filológia Tanszék, II. RF KMF), dr. Molnár József, PhD (Földtudományi és Turizmus Tanszék, II. RF KMF), dr. Nagy Béla, a biológiai tudományok kandidátusa, docens (Biológia és Kémia Tanszék, II. RF KMF), dr. Pavlovics Judit, a neveléstudományok kandidátusa (Ukrán Tanszéki Csoport, Filológia Tanszék, II. RF KMF), prof. dr. Protopopova Vira, a biológiai tudományok doktora (Biológia és Kémia Tanszék, II. RF KMF), dr. Rác Béla, PhD (Történelem- és Társadalomtudományi Tanszék, II. RF KMF), Szamborovszkyné dr. Nagy Ibolya, PhD (Történelem- és Társadalomtudományi Tanszék, II. RF KMF), prof. dr. Varga Zoltán Sándor, a biológiai tudományok doktora, professor emeritus (Evolúciós Állattani és Humánbiológiai Tanszék, Debreceni Egyetem), dr. Vrábely Tamás, a nyelvtudományok kandidátusa, docens (Angol Tanszéki Csoport, Filológia Tanszék, II. RF KMF), prof. dr. Zsiguc György, a műszaki tudományok doktora (Matematika és Informatika Tanszék, II. RF KMF)

A KIADÁSÉRT FELEL:

dr. Brenzovics László, PhD (Kárpátaljai Magyar Főiskoláért Jótékonyági Alapítvány)

MŰSZAKI SZERKESZTÉS: *Dobos Sándor és Orbán Melinda*

TÖRDELÉS: *Orbán Melinda*

KORREKTÚRA: *a szerzők, Gricza-Varcaba Ildikó és Vrábely Tamás*

BORÍTÓTERV: *Vezsdel László*

ETO-BESOROLÁS: *a II. RF KMF Apáczai Csere János Könyvtára*

A közölt tanulmányok tartalmáért a szerzők a felelősek.

A tudományos évkönyv megjelenését Magyarország Kormánya támogatta.

Alapító: Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola Jótékonyági Alapítványa (2016-tól Kárpátaljai Magyar Főiskoláért Jótékonyági Alapítvány)

Kiadó: a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (Cím: 90 202 Beregszász, Kossuth tér 6. Honlap: www.kmf.uz.ua E-mail: foiskola@kmf.uz.ua Tel.: (00 380-3141 4-28-29)

Nyomdai munkák: „RIK-U” Kft. (Cím: 88 000 Ungvár, Gagarin u. 36. E-mail: print@rik.com.ua)

© A szerzők, 2021

© A szerkesztők, 2021

ISSN 2411-4081

© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2021

ISSN 2411-4081

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
FERENC RÁKÓCZI II TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN COLLEGE
OF HIGHER EDUCATION

LIMES

Scientific Bulletin
of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education

2021
Issue VIII

Berehove
2021

UDC 001.89(058)

L 67

The scientific bulletin "LIMES" was established in 2014 and is published according to the resolution of the Academic Council of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education. The scientific bulletin publishes the researches of students and teachers of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, as well as scientific articles of researchers from Ukraine and abroad in Hungarian, Ukrainian and English languages. The given volume of "LIMES" contains academic researches in History, Ethnography, Theology, Pedagogy, Sociology, Economics, Engineering, and Technology.

**Certificate of State Registration of Printed Mass Media, Series KB, No. 20762-10562P,
Issued by the State Registration Service of Ukraine on the 8th of May, 2014**

*Recommended for publication by the Academic Council of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian
Hungarian College of Higher Education, record No. 12 of December 22, 2021*

EDITOR-IN-CHIEF:

Ildikó Orosz, Ph.D. (Department of Pedagogy and Psychology, Transcarpathian Hungarian College)

MANAGING EDITORS:

Melinda Orbán and Sándor Dobos (Publishing Department, Transcarpathian Hungarian College)

EDITORIAL BOARD:

Béla Bódi, D.Sc. in Physics and Mathematics, professor (Department of Mathematics and Computer Science, Transcarpathian Hungarian College), Béla Nagy, C.Sc. in Biology, associate professor (Department of Biology and Chemistry, Transcarpathian Hungarian College), Béla Rácz, Ph.D. (Department of History and Social Sciences, Transcarpathian Hungarian College), Emőke Berghauer-Olasz, Ph.D. (Department of Pedagogy and Psychology, Transcarpathian Hungarian College), György Csatóry, Ph.D. (Department of History and Social Sciences, Transcarpathian Hungarian College), Ibolya Szamborovszky-Nagy, Ph.D. (Department of History and Social Sciences, Transcarpathian Hungarian College), Ilona Lechner, Ph.D. (English Language and Literature Branch, Philology Department, Transcarpathian Hungarian College), József Molnár, Ph.D. (Department of Geography and Tourism, Transcarpathian Hungarian College), Judit Pavlovics, C.Sc. in Pedagogy (Ukrainian Language and Literature Branch, Philology Department, Transcarpathian Hungarian College), Katalin Dudics, Ph.D. (Hungarian Language and Literature Branch, Philology Department, Transcarpathian Hungarian College), Lóránt Dénes Dávid, Ph.D., Dr. habil, professor (Institute of Regional Economics and Rural Development, Szent István University), Margit Kész, Ph.D. (Hungarian Language and Literature Branch, Philology Department, Transcarpathian Hungarian College), Mária Höhn, C.Sc. in Biology, Dr. habil (Department of Botany, Szent István University), Olena Bida, D.Sc. in Pedagogy, professor (Department of Pedagogy and Psychology, Transcarpathian Hungarian College), Róbert Bacsó, D.Sc. in Economics, professor (Department of Accounting and Auditing, Transcarpathian Hungarian College), Sándor Berghauer, Ph.D. (Department of Geography and Tourism, Transcarpathian Hungarian College), Tamás Vrabely, C.Sc. in Philology, associate professor (English Language and Literature Branch, Philology Department, Transcarpathian Hungarian College), Tetyána Csonka, C.Sc. in Philology (Ukrainian Language and Literature Branch, Philology Department, Transcarpathian Hungarian College), Vira Protopopova, D.Sc. in Biology, professor (Department of Biology and Chemistry, Transcarpathian Hungarian College), Yurij Zhiguts, D.Sc. in Technical Sciences, professor (Department of Mathematics and Computer Science, Transcarpathian Hungarian College), Zoltán Sándor Varga, D.Sc. in Biology, professor emeritus (Department of Evolutionary Zoology and Human Biology, University of Debrecen), Zoltán Karmacs, Ph.D. (Hungarian Language and Literature Branch, Philology Department, Transcarpathian Hungarian College)

RESPONSIBLE FOR PUBLISHING:

László Brenzovics, Ph.D. (Charitable Foundation "In support of the Transcarpathian Hungarian College")

TECHNICAL EDITING: *Melinda Orbán and Sándor Dobos*

PAGE PROOF: *Melinda Orbán*

PROOF-READING: *the authors, Ildikó Gricza-Varcaba and Tamás Vrabely*

COVER DESIGN: *László Vezsdel*

UNIVERSAL DECIMAL CLASSIFICATION (UDC): *Apáczai Csere János Library of Transcarpathian Hungarian College*

Authors are responsible for the content of academic researches.

The publication of the scientific bulletin is sponsored by the government of Hungary.

Founder: Charitable Foundation of Transcarpathian Hungarian Pedagogical College (after 2016 Charitable Foundation "In support of the Transcarpathian Hungarian College")

Publishing: Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education (Address: Kossuth square 6, 90202 Berehove, Ukraine. Website: www.kmf.uz.ua E-mail: foiskola@kmf.uz.ua Tel.: (00 380-3141) 4-28-29)

Printing: "RIK-U" LLC (Address: Gagarin Street 36, 88000 Uzhhorod, Ukraine. E-mail: print@rik.com.ua)

© The Authors, 2021

© The Editors, 2021

ISSN 2411-4081

© Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, 2021

Зміст

<i>Томаш Чікі</i> : Публіцистичні дебати щодо національних прагнень русинів і мадяризація на рубежі XIX–XX століть.....	15
<i>Чаба Фазекаш</i> : Подання Березького комітату від 1841 року про використання угорських назв місяців	31
<i>Евелін Кіраль</i> : Роль Мукачівсько-Чинадіївської домінії у Верховинській господарській акції у період між 1897–1901 роками.....	59
<i>Ерік Марусич</i> : Відновлення міського статусу Берегова у 1939 році.....	73
<i>Ласло Поллої</i> : «Сумна Кассандра». Про книгу Лайоша Івана «Шанси Німеччини у війні на основі даних німецької наукової літератури»	87
<i>Тіберій Ромбай</i> : Вплив Першої світової війни на діяльність Ужгородської католицької гімназії між 1914–1918 рр.	99
<i>Роберт Варга</i> : Доповнення до правоохоронної історії Ужгорода між 1890–1914 роками	113
* * *	
<i>Ержебет Ч. Йонаш</i> : Трагедії русинського та українського фольклору угорською мовою.....	127
<i>Дора Колта</i> : Зв'язок Ендре Аді з древніми угорськими віруваннями.....	139
* * *	
<i>Оршоля Ленюв</i> : „Тюрми будують з каменів Закону; Будинки розпусти – з цегли Релігії.” Концепція морального зла в мистецтві Вільяма Блейка	153
* * *	
<i>Аннамарія Облонці – Бейла Надь</i> : Методичні особливості навчання генетики в школі	165
<i>Дора Барабаш-Карпаті – Тімеа Максим-Нодь</i> : Результати одного дуального дослідження, або як впливає дуальна освіта на результати й компетенції студентів.....	183

Ілона Густі – Марта Фабіян – Ілона Лехнер – Ержебет Барань:
Досвід організації дистанційного навчання на основі анкетного опитування201

Габрієлла Пап: Застосування онлайн-ресурсів у викладанні математики на Закарпатті 219

* * *

Еріка Метцкер: Угорщина у сталій соціальній Європі..... 225

* * *

Юлія Когут – Генетта Ковач-Румп: Шлях розвитку регулювання бухгалтерського обліку в Україні 245

Юлія Когут – Генетта Ковач-Румп: Місцеві бюджети в умовах фінансової децентралізації 255

Золтан Земан – Ботонд Кальман – Юдіт Барці: Оцінка та огляд літератури щодо фінансової грамотності студентів університет..... 269

* * *

Шандор Бодзаш: Проектування та моделювання зубчастих передач різних типів за допомогою програмного забезпечення GearTeq..... 283

* * *

Календар подій (2020/2021 навчальний рік)..... 295

Tartalom

<i>Csiki Tamás: A ruszin nemzeti törekvések és a magyarosodás publicisztikai vitái a 19–20. század fordulóján</i>	15
<i>Fazekas Csaba: Bereg vármegye indítványa magyar hónapnevek használatára 1841-ben</i>	31
<i>Király Evelin: A hegyvidéki akció tevékenysége a munkácsi-szentmiklósi uradalom területén 1897 és 1901 között</i>	59
<i>Maruszics Erik: Beregszász városi rangjának visszaállítása 1939-ben</i>	73
<i>Pallai László: „Szomorú Cassandra”. Lajos Iván: Németország háborús esélyei a német szakirodalom tükrében</i> című könyvéről	87
<i>Rombai Tibor: Az I. világháború hatása az Ungvári Királyi Katolikus Főgimnázium működésére 1914 és 1918 között</i>	99
<i>Varga Róbert: Adalékok Ungvár városának rendvédelmi történetéhez 1890–1914 között</i>	113
* * *	
<i>Cs. Jónás Erzsébet: A ruszin és az ukrán népi folklór tragédiái magyar nyelven</i>	127
<i>Kolta Dóra: Ady Endre kapcsolata az ősi magyar hitvilággal</i>	139
* * *	
<i>Lenyó Orsolya: „Börtönök a Törvény köveiből épültek, bordélyok a Vallás tégláiból.” A morális rossz fogalma William Blake művészetében</i>	153
* * *	
<i>Ablonci Annamária – Nagy Béla: A genetika oktatásának módszertani sajátosságai az iskolában</i>	165
<i>Barabásné Kárpáti Dóra – Makszim Györgyné Nagy Tímea: Egy duális kutatás eredményei, avagy hogyan befolyásolja a duális képzés a hallgatók eredményeit, kompetenciáit</i>	183

Husztli Ilona – Fábíán Márta – Lechner Ilona – Bárány Erzsébet: A távoktatás tapasztalatai egy kérdőíves felmérés tükrében 201

Papp Gabriella: Online felületek alkalmazása a matematika tanításában Kárpátalján..... 219

* * *

Metzker Erika: Magyarország a fenntartható szociális Európában 225

* * *

Kohut Júlia – Kovács-Rump Henetta: A számviteli szabályozás fejlődési útja Ukrajnában..... 245

Kohut Júlia – Kovács-Rump Henetta: Helyi költségvetések a pénzügyi decentralizáció szempontjából..... 255

Zéman Zoltán – Kálmán Botond – Bárczi Judit: Egyetemi hallgatók pénzügyi kultúrájának felmérése és szakirodalmi megítélése..... 269

* * *

Bodzás Sándor: Különböző típusú fogazott hajtópárok tervezése és modellezése a GearTeq szoftver alkalmazásával 283

* * *

Eseménynaptár (2020/2021-es tanév)..... 295

Contents

<i>Tamás Csíki</i> : Debates in the Press Concerning Ruthenian National Ambitions and Assimilation to Hungarians at the Turn of the 19 th and 20 th Centuries	15
<i>Csaba Fazekas</i> : Bereg County's Proposal to Use Hungarian Language Month Names in 1841	31
<i>Evelin Király</i> : The Activity of the Highlands Program in the Mukachevo-Chynadiyovo Estate Between 1897 and 1901	59
<i>Erik Maruszics</i> : Restoration of the City Rank of Beregszász in 1939	73
<i>László Pallai</i> : "Sad Cassandra". On Lajos Iván's Book "Germany's Chances for War in the Light of German Specialized Literature"	87
<i>Tibor Rombai</i> : Impact of World War I on the Functioning of the Royal Catholic High School in Uzhhorod Between 1914–1918	99
<i>Róbert Varga</i> : Additions to the Law Enforcement History of Uzhhorod Between 1890–1914	113
* * *	
<i>Erzsébet Cs. Jónás</i> : Tragedies of Rusyn and Ukrainian Folkballads in the Hungarian Language.....	127
<i>Dóra Kolta</i> : Endre Ady's Relationship to the Ancient Hungarian World of Belief	139
* * *	
<i>Orsolya Lenyó</i> : "Prisons are Built with Stone of Law; Brothles with Bricks of Religion." The Concept of the Moral Evil in William Blake's Art.....	153
* * *	
<i>Annamária Ablonci – Béla Nagy</i> : Methodological Peculiarities of the Education in Genetics in School.....	165
<i>Dóra Barabás-Kárpáti – Tímea Makszim-Nagy</i> : A Dual Research Results or How Dual Training Influences Students' Results, Competences	183

Ilona Huszti – Márta Fábrián – Ilona Lechner – Erzsébet Bárány: Experiences of Distance Learning in the Light of a Questionnaire Survey..... 201

Gabriella Papp: Usage of Online Platforms in the Teaching of Mathematics in Transcarpathia 219

* * *

Erika Metzker: Hungary in the Sustainable Social Europe 225

* * *

Júlia Kohut – Henetta Kovács-Rump: The Development Path of Accounting Regulation in Ukraine 245

Júlia Kohut – Henetta Kovács-Rump: Local Budgets in Terms of Financial Decentralization 255

Zoltán Zéman – Botond Kálmán – Judit Bárczi: Survey and Literature Assessment on the Financial Literacy of University Students 269

* * *

Sándor Bodzás: Design and Modelling of Various Types of Toothed Gear Pairs by GearTeq Software..... 283

* * *

Events Calendar (2020/2021 academic year) 295

Egy duális kutatás eredményei, avagy hogyan befolyásolja a duális képzés a hallgatók eredményeit, kompetenciáit

Резюме. У цьому дослідженні вивчається вплив дуального навчання на вищу освіту на прикладі першого курсу економічного факультету, закінченим в Університеті у Ниредьгазі у 2020 році. Метою дослідження є порівняння результатів роботи студентів, які спеціалізуються на економіці та менеджменті в традиційному та дуальному навчанні, їх думок щодо навчання та їх компетенцій у вищій освіті за допомогою опитування. Актуальність теми виправдовується тим, що це перший факультет економіки, який бере участь у дуальному навчанні, який був закінчений у січні 2020 року, тож вперше з'явилася можливість надати відгук про досвід дуального навчання. Дослідження анкет показали, що середня академічна успішність студентів у дуальному навчанні краща, ніж у студентів на традиційному навчанні. Серед компетенцій, що розвиваються під час навчання, у випадку дуальних студентів, крім професійних знань, можна помітити відповідальність, незалежність та управлінські навички також можна вважати для них видатними, порівняно з їхніми однолітками, які беруть участь у традиційному навчанні.

Ключові слова: подвійне навчання, компетентність, дослідження анкет, базовий курс з управління та адміністрування, стажування

Резümé. Jelen tanulmány a duális képzés felsőoktatást érintő hatásait vizsgálja a Nyíregyházi Egyetem első, 2020-ban végzett közgazdász évfolyamának példáján keresztül. A kutatás célja kérdőíves felmérés segítségével összehasonlítani a hagyományos és a duális képzésben végzett gazdálkodási és menedzsment szakos hallgatók teljesítményét, képzésről formált véleményét, felsőoktatásban fejlődő kompetenciáit. A téma aktualitását indokolja, hogy 2020 januárjában végzett az első duális képzésben részt vevő közgazdász évfolyam, így először nyílt lehetőség a duális képzés tapasztalatainak visszacsatolására. A kérdőíves kutatás rávilágított arra, hogy a duális képzésben részt vevő hallgatók átlagos tanulmányi teljesítménye jobb, mint a hagyományos képzésben résztvevőké. A képzés során fejlődő kompetenciák közül a duális hallgatók esetén a szakmai tudás mellett kiemelkedőnek tekinthető a felelősség, önállóság és a gazdálkodási képesség is hagyományos képzésben részt vevő társaikhoz képest.

Kulcsszavak: duális képzés, kompetencia, kérdőíves kutatás, gazdálkodási és menedzsment alapszak, szakmai gyakorlat

Abstract. This study examines the effects of dual training on higher education through the example of the first year of economics graduates from the University of Nyíregyháza in 2020. The aim of the research is to compare the performance of students majoring in business and management in traditional and dual education, their opinions on training, and their competencies developing in higher education with the help of a survey research. The topicality of the topic is justified by the fact that the first year of economics participating in dual training was completed in January 2020, so for the first time there was an opportunity to feedback on the experience of dual training. The survey research revealed that the average academic performance of students in dual training is better than that of students in traditional training. Among the competencies developed during the training of dual students, in addition to professional knowledge, outstanding responsibility, independence and management skills can be mentioned, compared to their peers participating in traditional training.

Keywords: dual education, competence, survey research, business and management science, dual training

* Доктор філософії у галузі соціальних наук, доцент, Кафедра прикладної економіки, Інститут економіки та менеджменту, Ниредьгазький університет. * PhD, főiskolai docens, Alkalmazott Gazdaságtani Intézeti Tanszék, Gazdálkodástudományi Intézet, Nyíregyházi Egyetem. * Ph.D. in Sociology, college associate professor, Department of Applied Economics, Institute of Business and Management Sciences, University of Nyíregyháza. E-mail: karpati.dora@nye.hu

** Доктор філософії у галузі економічних наук, старший викладач, Кафедра прикладної економіки, Інститут економіки та менеджменту, Ниредьгазький університет. ** PhD, adjunktus, Alkalmazott Gazdaságtani Intézeti Tanszék, Gazdálkodástudományi Intézet, Nyíregyházi Egyetem. ** Ph.D. in Economics, assistant professor, Department of Applied Economics, Institute of Business and Management Sciences, University of Nyíregyháza. E-mail: makszim.gyorgyne@nye.hu

Bevezetés

A rendszerváltástól napjainkig jelentősen átalakult a magyar gazdaság piaci szerkezete. A külföldi tőke fokozódó jelenléte, a multinacionális vállalatok egyre meghatározóbb piaci szerepe, az integrációs folyamatok és azok intézményei változásra kényszerítették a munkaerőpiac szereplőit. Lassan, folyamatosan új típusú munkaerő jött létre, amely képes több lábon állni, rugalmasan alkalmazkodni és speciális kompetenciákkal rendelkezik. Mindez persze nem magától jött létre, és nem is egyik napról a másikra. A változások háttérében többek között a felsőoktatás képzési rendszerének folyamatos átalakulása, megújulása, a piaci igényeket minél jobban kiszolgáló szemlélete áll. A felsőoktatást érintő számos reform közül jelen tanulmányban a duális képzés felsőoktatásban történő bevezetését, annak oktatást érintő hatásait vizsgáljuk. Célunk kérdőíves felmérés segítségével értékelni a Nyíregyházi Egyetem 2020-ban végzett gazdálkodási és menedzsment szakos, duális és hagyományos képzésben részt vevő hallgatóinak teljesítményét, képzésről kialakított véleményét, kompetenciáit. Emellett a kutatás kiterjed arra is, hogy van-e kimutatható különbség a duális és a hagyományos közgazdasági képzésben részt vevő hallgatók teljesítménye, a képzés során kialakult, illetve fejlődő kompetenciái között. A téma aktualitását indokolja, hogy 2020-ban végzett az első duális közgazdász évfolyam, így először nyílt lehetőségünk a duális és a hagyományos képzés tapasztalatainak összehasonlítására, a levont következtetések visszacsatolására. Kérdőíves kutatás segítségével próbáltuk meg felhívni a figyelmet a duális képzés fontosságára, hagyományos képzéssel szembeni előnyére, ami egyértelműen beigazolódott.

1. Módszertan

A Nyíregyházi Egyetemen a Gazdálkodástudományi Intézet gondozásában 2016 szeptemberétől indult el gazdálkodási és menedzsment alapszakon a duális képzés. Az első duális hallgatók 2020-ban végeztek, ami megteremtette a lehetőséget egy teljes képzési ciklus átfogó elemzésére, illetve arra, hogy empirikus úton is össze tudjuk hasonlítani a duális és a hagyományos képzést. Jelen kutatás célja ezen első, végzős, közgazdász évfolyam duális képzési tapasztalatainak komplex értékelése úgy, hogy a duális hallgatói eredményeket és véleményeket összevetjük és párhuzamba állítjuk a hagyományos képzésben részt vevő évfolyamtársak véleményével, tapasztalataival. A kutatási eredményeket és az azokból levont következtetéseket egy 2020 januárjában végzett kérdőíves felmérés alapozta meg. A primer adatgyűjtés alapsokaságát az első duális formában végzett hallgatókat is magában foglaló gazdálkodási és menedzsment szak hallgatói képezték. A kérdőíves kutatás a teljes alapsokaságra (24 fő) kiterjedt, melyet 2020. január 17-én bonyolítottunk le.

A kérdőív 22 kérdést tartalmazott, melyek között szerepeltek nyitott és zárt kérdések egyaránt. A kérdőíves felmérés elemzése és értékelése során fontosnak tartottuk a vizsgált tényezők közötti összefüggések feltárását.

Jelen kutatásban olyan kérdésekre keresünk választ, hogy:

Van-e statisztikailag kimutatható különbség a hagyományos és a duális képzésben részt vevő hallgatók tanulmányi teljesítményében?

Van-e szignifikáns különbség a képzés típusa (hagyományos-duális) és a kompetenciák fejlődése között?

A duális képzőhely jobban támogatja-e a hallgatókat az elhelyezkedésben, mint a hagyományos szakmai képzést nyújtó cégek.

A statisztikai számításokhoz, illetve a grafikus ábrák készítéséhez a Windows alapú SPSS statisztikai programcsomagot, valamint a Microsoft Excel táblázatkezelő szoftvert használtuk fel.

2. A duális képzésről

„Felsőfokú duális képzésnek az olyan felsőfokú tanulmányokat nevezzük, amelyek során a hallgatók képzését a felsőoktatási intézmény (jellemzően egy eleve gyakorlatorientált képzést nyújtó intézmény) egy partnerszervezettel közösen látja el.” (A Felsőfokú Duális Képzés Fehér Könyve 2019, 4.)

A duális képzés olyan hibrid modell, melynek lényege, hogy az elméleti oktatás a felsőoktatási intézményben, a gyakorlati képzés pedig a választott partnerszervezetnél történik.

A duális szóból eredő kettősség tehát a képzés helyszínére utal, mely egyrészt az egyetem falai közötti elméleti oktatást, másrészt a partnervállalati környezetben végzett gyakorlati munkát jelenti. A képzés alanyait tekintve hárompólusú viszonyrendszerrel van szó az egyetem, a partnerszervezet és a hallgató között.

A duális képzés egy minden résztvevő számára előnyös helyzetet eredményez, mind a partnerszervezet, mind a hallgató, mind az egyetem nyer vele. Külföldön egyre több cég vesz részt a duális képzésekben, ugyanis rájöttek, hogy kifizetődő ki-nevelni a saját embereiket. A diplomázás után ugyanis kapnak egy olyan szakembert, aki ismeri a cég működését, vállalati kultúráját, belső folyamatait. A hallgatóknak pedig azért éri meg, mert gyakorlati ismeretekre tehetnek szert, tapasztalt emberektől tanulhatnak és számos soft skillt is magukévá tesznek. A hagyományos képzésekhez képest jóval több időt tölthetnek a szakmai kompetenciák gyakorlásával, ami személyiség kompetenciáik fejlődésére is jótékony hatással van. A gyakorlat során olyan magabiztosságra tehetnek szert, ami miatt már nem esnek kétségbe, ha kikerülnek a munkaerőpiacra. Az egyetemek számára pedig azért lehet előnyös, mert egyrészt emeli az oktatás színvonalát, másrészt a partneri kapcsolatok révén jótékony hatással lehet az innovatív megoldások közös projektekből való megvalósítására.

3. Nemzetközi kitekintés

Duális képzés kialakításában Németország úttörőnek számít, de mellette több országban is zajlik ilyen képzés, így például Ausztriában, Horvátországban, Svájcban, Dániában, Franciaországban, sőt néhány éve Kínában is bevezették. Magyarország a német mintát követi. Itthon egyelőre műszaki, informatika, agrár, természettu-

domány, gazdaságtudományok és szociális munka képzési területen lehet duálisan tanulni, eközben például Németországban már igyekeznek kibővíteni ezt a kört, és kommunikáció, illetve marketing szakon is végezhetnek ilyen képzés keretében.

3.1. Németország

Németországban a duális képzés kezdeményezői között olyan nagyvállalatok szerepeltek, mint a Boss vagy a Deimler-Benz. 1974-ben megalakult a Berufsakademie Baden-Württemberg elnevezésű egyetem, ahol bevezették az első duális képzés. Az egyetemet 2009-ben hivatalosan is átnevezték Duale Hochschule Baden-Württemberg névre. Ekkorra már 20 akkreditált duális program működött üzleti, mérnöki és szociális területen, a hallgatói létszám elérte a 25000 főt, az akkreditált partnervállalatok száma pedig a 10 000-et. A legtöbb országban a német modellhez hasonlóan a hallgató két napot tölt az egyetemen, három napot pedig az adott vállalatnál. Németországban ez még kiegészül az- zal, hogy különböző workshopokat szerveznek, ami évente 3–4 hetet tesz ki. Ezek az eseményeket egy adott szakterület legjobbjai tartanak előadást, így a hallgató betekintést nyerhet – a saját gyakorlati helyén kívül – más vállalatok működésébe is.

Németországban jelenleg is nagyon népszerű ez a képzési forma, egyre több cég kapcsolódik be a duális képzési rendszerbe. De nem volt ez mindig így. Kezdetben a német vállalatok egyáltalán nem támogatták ezt a képzési modellt, egyfajta nyűgnek tartották a hallgatók alkalmazását, tanítását. Drágának és időigényesnek vélték a hallgatókkal való foglalkozást, és a német vállalatok szerint az egyetemi oktatás egyébként sem képes rugalmasan követni a gazdasági élet gyors változását. Ráadásul a rendszer szabályozása is rendkívül összetett, és a kormánnyal, illetve az egyetemmel kötött szerződéses viszonyt védő szankciók is súlyosak. Így az állam kötelezővé akarta tenni a cégek számára, végül a szak-szervezetek és a kormány megállapodása alapján maradt az önkéntes alapon történő részvétel.

Ami a hallgatói teljesítményeket illeti, a német eredmények alapján a duális hallgatók vállalati minősítése lényegesen jobb, és a lemorzsolódás aránya is sokkal kedvezőbb, mint a hagyományos képzésben részt vevő hallgatóké. A végzett hallgatók duális vállalati foglalkoztatása 85–90%.

Összességében a német duális modell legfontosabb előnyei a következők:

- attraktív oktatási forma,
- csökken a felsőoktatásban töltött idő mennyisége,
- munkaerőpiaci igényekre rugalmasan reagáló forma,
- magasabb szintű képzés a vállalati és az egyetemi oldal tudásának egyesítésével,
- költségek megosztása az állam és a vállalatok között. (http://www.mkt.hu/wp-content/uploads/2016/09/Palkovics_Laszlo.pdf)

3.2. Svájc

Svájcban a duális modell a némethez hasonló alapokra épül, a hallgatók itt is három napot töltenek a vállalatoknál, két napot pedig az egyetemen tanulják az elméletet. Jelenleg a legnagyobb arányban itt folyik duális képzés, amely elsősorban a középfokú szakképzés szintjén vált dominánssá, mivel a szakképzés jelentős súlyt képvisel a teljes képzési rendszeren belül. A 2004-es szakképzési reform azonban megnyitotta az utat a szakképzésből a felsőfokú továbbtanulás irányába. Új felsőfokú szakokat hozott létre anélkül, hogy azokat a főiskolák hatókörébe engedte volna (Györgyi 2011). Svájcban a vállalatok kezdeti negatív hozzáállása még a német cégeken is túlmutatott, ők ugyanis egyáltalán nem akartak részt venni a duális képzésben. A Szövetségi Tanács azonban kötelezővé tette a vállalkozásoknak, akik válaszul pénzt kértek a hallgatóktól azért, hogy felvegyék őket. (https://eduline.hu/felsooktatas/a_dualis_kepzes_tortenete_L32I96) A kezdeti erős ellenállás persze megváltozott, miután a cégek is rájöttek arra, hogy hosszú távon kifizetődő kinevelni és a saját igényeiknek megfelelően képezni leendő munkavállalóikat.

Mára a duális képzés piaci igényeket követő szemléletének köszönhetően Svájcban a munkanélküliségi ráta minden végzettségi szinten 3%, vagy annál kevesebb. (<http://swisscham.hu/hu/dualis-kepzes-tapasztalatok-es-perspektivak-konferencia>)

3.3. Franciaország

Franciaországban a duális képzés rendszerében az egyenlőség elve érvényesül. Ennek megfelelően többféle beosztási lehetőség van:

- vagy 2,5 napot tölt a hallgató az egyetemen és ugyanennyit a vállalatnál,
- vagy egy hétig tanul, egy hétig dolgozik,
- vagy tömbösített formában fél évet tölt az egyetemen és csak az elméleti tanulásra koncentrál, majd fél évig kizárólag vállalati környezetben dolgozik.

A duális képzésben részt vevő francia vállalatoknak biztosítaniuk kell a hallgatóknak egy tanárt vagy egy mentort a cégnél, és ezen felül a HR menedzsernek is személyesen kell velük foglalkozni. (https://eduline.hu/felsooktatas/a_dualis_kepzes_tortenete_L32I96)

3.4. Magyarország

Hazánkban a duális rendszer alapvetően a német modellt követi, ami persze nem jelenti azt, hogy egy az egyben történő lemásolásról lenne szó. Már csak azért sem, mert a duális képzést nem lehet elválasztani az adott ország, régió gazdasági, társadalmi, jogi környezetétől, amely Nyugat- és Kelet-Európa országai között lényegesen eltérő. A külföldi jól bevált módszerek, modellek megismerése szükséges és hasznos, ugyanakkor elengedhetetlen azok helyi viszonyokhoz illeszkedő adaptációja. A felsőoktatási szakemberek éppen ezért azt javasolják, hogy minden egyes intézménynek a saját partneri körével együttműködve, a lokális gazdasági, társadalmi folyamatok figyelembevételével kell saját speciális duális képzését kialakítania.

Ez azért is lényeges, mert napjainkra a gazdasági tér divergenciájának problémája, a területi különbségek következményeinek vizsgálata nemcsak megyei, hanem nemzetgazdasági szintű kérdéssé nőtte ki magát. Magyarországon a területi differenciáltság többféle íve figyelhető meg. A hagyományosnak tekinthető kelet–nyugat éles eltérése mellett ma már észak–dél, Budapest–vidék, centrum–periféria különbségekkel, sőt a határmentiséggel mint differenciálódási dimenzióval is számolnunk kell. A területi differenciáltság kérdéskörében Magyarország valamennyi területi egysége érintett, de az általam vizsgált Szabolcs-Szatmár-Bereg megye elhelyezkedése, gazdasági, társadalmi helyzete kifejezetten indokolja a térbeliség problémáinak kezelését. (Makszim 2018) A területi különbségek fontos differenciáló tényezői a felsőoktatás képzési struktúrájának is.

Magyarországon a képzés beosztása némileg eltér a német modelltől, mivel 3 nap elméleti oktatást két nap gyakorlati képzés követ a partnervállalatnál.

Németországban és Svájcban alapvetően a vállalatok választják ki a hallgatókat gyakornoki és tanulói képzésre, nem pedig az állam vagy az egyetem. Magyarországon a duális cégek finanszírozást kapnak az államtól a hallgatók után, ugyanakkor a munkáltató nem szólhat bele a kiválasztásba. (<https://www.portfolio.hu/gazdasag/20180311/egyetlen-abra-arrol-hogyan-kozeledne-a-kormany-a-svajci-modellhez-279227>)

4. Duális képzés a Nyíregyházi Egyetemen

A Nyíregyházi Egyetemen 2015-től indult el a duális képzés, akkor még csak műszaki területen, gépészmérnöki szakon. Az alkalmazott tudományok egyeteme cím 2016. január elsejétől való megvalósulásának egyik hiányzó feltétele volt egy új, már meglévő szakhoz kapcsolódó duális képzés elindítása. Az Egyetem vezetése a meglévő műszaki tudományterület mellé, a szintén nagy népszerűségnek örvendő gazdaságtudományok területén működő gazdálkodási és menedzsment alapképzési szakot jelölte ki duális képzési formában történő indításra.

A képzéshez tartozó mintatanterv és a vállalatokkal történő együttműködési megállapodás megkötését követően, az Oktatási Hivatal engedélye alapján 2016-ban indult el a gazdálkodási és menedzsment szakhoz kapcsolódó duális képzés akkor 11 hallgatóval és 14 partnerszervezeti együttműködéssel. 2017-ben 2 hallgató kezdhette meg tanulmányait duális képzési formában, akik 8 partnerszervezettel történő együttműködés alapján választhatták ki a gyakorlatot biztosító cégeket. 2018-ban 4 hallgató, 2019-ben 6 hallgató részvételével gyarapodott a duális képzésben részt vevő hallgatóink száma, vállalati partnereink száma ekkor közel 30 volt.

A tudományterületen működő szakok, különösen a gazdálkodási és menedzsment szak szoros együttműködést igényel a piaci szervezetekkel, vállalatokkal, kis- és közepes vállalkozásokkal, akceptálva a cégek, a gazdasági és pénzügyi világ elvárásait, mindeközben megfelelvén a szak Képzési és Kimeneti Követelményeiben (KKK) foglaltaknak.

Ehhez igazodva a gazdálkodási és menedzsment szakhoz köthető partnerszervezetek igen sokszínű képet mutatnak, hiszen az együttműködő szervezetek között találhatunk – a teljesség igénye nélkül – pénzügyintézetet, szolgáltató céget, könyvelőirodát, fuvarozásszervezéssel foglalkozó családi vállalkozást is. E sokszínűség biztosítja annak lehetőségét, hogy a szak duális képzésében részt vevő hallgatói megtalálják a piac azon szegmensét, melyben valóban „otthonra találnak”, ahol azt a feladatot végezhetik nap mint nap, amely leginkább testhez álló számukra.

A 18/2016. (VIII.5.) EMMI rendelet alapján átdolgozásra került valamennyi alapképzési szak Képzési és Kimeneti Követelménye (KKK), így a gazdálkodási és menedzsment szaké is. Az új KKK a gazdálkodási és menedzsment szakot a gyakorlatorientált képzések közé sorolta, mely megteremtette annak lehetőségét, hogy a felsőoktatási tanulmányok során a hallgatók olyan kompetenciákra, készségekre és képességekre tegyenek szert, melyek alkalmassá teszik őket a munka világában való helytállásra. Az új KKK alapján a szak mintatanterve teljes körű átdolgozásra került, figyelembe véve a duális képzésben részt vevő hallgatók és a partnerszervezetek igényét és elvárásait. Az új mintatanterv kidolgozása nemcsak új, piacképes és releváns tantárgyak beemelését jelentette, hanem az óraszámok racionalizálását is. Az óraszámok csökkentése megteremtette annak az új időrendi modellnek a kialakítását, mely során a hallgatóknak az elméleti képzés alatt is van lehetőségük munkavégzésre a partnerszervezetnél. A hagyományos kecskeméti modell (13 hét oktatás, 12 hét munkavégzés) helyett a gazdálkodási és menedzsment szak partnerszervezetei – szolgáltató tevékenységükből adódóan – a 3 + 2 napos modellt részesítik előnyben már az elméleti képzés során is, amely azt jelenti a gyakorlatban, hogy az egyetemi órák héftől–szerdáig tartanak (szorgalmi időszakban), a hallgatók a csütörtöki és pénteki napokat pedig munkavégzéssel töltik. Ez a fajta időrend egy állandó, szoros, napi szintű kapcsolat lehetőségét biztosítja, mely segítségével a hallgató részese lehet a folyamatos munkavégzésnek, ügymenetnek, megismerve a cég működésének teljes vertikumát. Ezáltal a hallgató akár teljes mélységében megismerhet egy adott szakterületet.

Az új mintatantervhez kapcsolódóan átdolgozásra került a vállalati mintatanterv is, amely irányítúként szolgál ahhoz, hogy az egyes tantárgyak során elsajátítottak hogyan adaptálhatók a gyakorlati képzés során. Az egyes tantárgyak konkrét, részletes üzemi tematikáit a tantárgyat gondozó oktató a vállalati mentorokkal egyeztetve dolgozta ki. Az üzemi tematika hetekre lebontva tartalmazza azokat a témaköröket, melyek alkalmazhatók a hallgatói munkavégzés során. Az üzemi tematikák kidolgozása során figyelembe vettük a duális képzésben részt vevő hallgatók párhuzamos terhelését a vizsgaidőszakban, segítve a hallgatókat, hogy gyakorlati jegyek megszerzésével, évközi beszámolók lehetőségével könnyítsük a vizsgaidőszak alatti terheltségüket.

5. *Kompetenciák az oktatásban*

A kompetencia azon készségek és képességek együttesét jelenti, amelyek támogatják az egyént a problémák megoldásában, a problémamegoldó hajlandóságban. A kompetencia magában foglalja az egyének tudását, tapasztalatait, személyes adottságait (Bakos 2006).

A nevelés-oktatásban érdekelt szervezetek mindegyike elkészítette a saját kompetencialistáját. A gyakorlat azt mutatja, hogy ahány ország, szinte annyiféle kompetencialistával rendelkezik, és az egyes nemzetközileg érdekelt szervezetek kompetencialistái között is figyelemre méltó eltérések vannak. Felvetődik a kérdés: hogyan lehet eligazodni a különböző kompetencialisták között.

A kommunikációban a személyiség egésze megnyilvánul, ezért a kognitív, szociális, személyes és speciális kompetenciák alapját képező komplex kompetencia, amelyet az 1. táblázat szemléltet.

1. táblázat *A kompetenciák szerveződése*

Kompetenciák	Komponenskészlet
Kognitív	kódolás, dekódolás, üzenet megfogalmazása, reflexió, értelmezés, felidézés/elmondás, információgyűjtés, képzelet, kreativitás, kritikai gondolkodás, információk befogadása, megértés, elemzés, megfogalmazás, lényegkiemelés, felismerés/feltérképezés, ítéletalkotás, összehasonlítás/összevetés, értékelés, feldolgozás
Szociális	emberismeret, alkalmazkodás a beszédhelyzethez, befolyásolás, állásfoglalás, konfliktuskezelési eljárások, improvizáció, jó/rossz felismerése, megítélése, döntés, szerepjáték, érvelés, párbeszéd/beszélgetés, értő figyelem, vita, empátia, kapcsolattartás/érintkezés, meggyőzés
Személyes	véleményformálás/állásfoglalás, nyelvhasználat, kifejezőmód, üzenet megfogalmazása, ízlés, önismeret, önkritika, önreflexió, önkorrekción, gesztus, testbeszéd, szókincs, szóhasználat
Speciális	szövegalkotás, kiejtés, szövegtípusok, műfajok felismerése, olvasási stratégiák alkalmazása, szövegtípusok alkotása, létrehozása

Forrás: SZŐKE-MILINTE 2009

A kognitív kompetencia olyan komponenskészlet, ami a többi kompetencia szolgálatában áll, vagyis, nélküle elképzelhetetlen a speciális, személyes vagy szociális kompetenciák harmonikus működése. A kognitív kompetencia az információfeldolgozást segíti, mely az információk vételét, kódolását, átalakítását,

közlését és tárolását végzi, a személyiség rendszerében relatív önállósággal bír. Ilyenképpen a speciális, szociális és személyes helyzetekben a kognitív kompetencia által válik lehetővé a speciális (szakmai), szociális és személyes helyzeteknek megfelelő információfeldolgozás. A kognitív kompetencia legmagasabb rendű, sajátos funkcióval és szerveződéssel rendelkező komponensrendszerei a képességek. A kognitív képességek komponenskészletei (készségek, rutinok) önálló, önmódosuló egységek, az aktuális helyzettől, feladattól függően kerülnek kölcsönhatásba. A faktoranalitikus kutatásokat áttekintve és felülbírálván (*Caroll, Cattell, Horn*) Nagy József (2002) négy komplex kognitív képességet emel ki a kognitív kompetencia komponenskészletében: a gondolkodás, a kommunikáció, a tanulás és tudásszerzés képességét.

A szociális kompetencia az egyéni érdekeket úgy szolgálja, hogy közben tiszteletben tartja a másik ember, a csoport, a nemzet vagy a faj érdekeit. Nagy József, Eibl-Eibesfeldt rendszerét átdolgozva, a szociális helyzetek öt alapfunkcióját különbözteti meg.

1. *Kontaktuskezelés*: ez a szociális kommunikációs funkció a kontaktus kezdeményezésének, kiépítésének, ápolásának, a viszonyulás tisztázásának, a kontaktus helyreállításának, a személyes konfliktusok kezelésének, a kapcsolat felszámolásának a készségeivel valósítható meg. Viszonyulásainkat öröklött és tanult szociális motívumok, attitűdök határozzák meg. Az attitűdök és a szociális kontaktuskezelő készségek együttes eredménye a jó vagy rossz személyközi kapcsolat.

2. *Érdekérvényesítés*: a létezés alapvető feltétele az érdekérvényesítés. A szociális érdekérvényesítés négyféle módját különbözteti meg a szakirodalom: megosztás (közérdek), osztozkodás (közös érdek), elosztás (eltérő érdek), megszerzés, megvédés (érdekütközés). A felsorolt érdekérvényesítési módok a segítség, az együttműködés, a vezetés és a versengés alapvető készségei által valósulnak meg.

3. *Rangsorkezelés*: ez az alapfunkció a magasabb rangsor kiérdemlésének, kivívásának, ápolásának, megőrzésének, megvédésének eszközeivel valósítható meg.

4. *Szociális szervezés*: ez a funkció a csoport működését elősegítő, a csoport struktúráját és kultúráját alakító és fejlesztő, a csoportkohéziót ápoló, a csoportkonfliktusokat eredményesen kezelő képességeket foglalja magában.

5. *Szociális tanulás-nevelés*: ez az alapfunkció a szociális kompetencia és a személyiség fejlődését szolgálja, tudatosan működteti és fejleszti a helyzetnek megfelelő szociális komponenskészletet. Amint látjuk, a szociális helyzetek alapfunkciójának ismerete lehetővé teszi a kutatás számára, hogy feltárjuk azokat a specifikus, szociális kompetenciakészleteket (szociális motívumok, attitűdök, szociális ismeretek, szociális készségek, képességek), amelyek által ezek a funkciók megvalósíthatóak.

„A személyes kompetencia egzisztenciális funkciója a személy túlélése, létezése, amely a testi-lelki egészség, a jó közérzet megőrzése, a szervezet, a személyiség stabilizálása, védelme, optimális működése, a személyiség fejlődése, az

életkörülmények javítása által valósul meg.” (Nagy 2000 36.) E funkció hatékony szolgálata olyan pszichikus komponensrendszer feltételez, amely lehetővé teszi a személyes érdekeket szolgáló döntéseket és azok végrehajtását, megvalósítását.

Speciális kompetencia a foglalkozás, hivatás, munkakör vagy valamilyen speciális tevékenység eredményes ellátásának pszichikus feltételrendszere. Megvizsgálva a különböző élethelyzeteket azt találjuk, hogy szinte egyetlen emberi aktivitás sem valósul meg a kommunikáció valamilyen formája nélkül. A kommunikációs kompetencia rendelkezik általában a kompetenciákra érvényes szerkezettel: képességekből, motivációs képződményekből és affektív apparátusból szerveződik és a tudat koordinációja alatt áll. Képességbeli, motivációs és affektív összetevői nyilván a többi kompetencia (kognitív, szociális, személyes, speciális) azonos összetevői képezik. A kommunikációs viselkedés azonban ezen képességbeli, motivációs és affektív összetevők magas szintű integrációját és alkalmazását jelenti.

A Nyíregyházi Egyetemen 2018-ban indult közgazdász tanárképzésben használható kompetenciamérési modellt dolgoztunk ki, mely komplex módon összegezte a közgazdász tanár képzés során vizsgálni kívánt kompetenciákat. Ez a modell a következő 3 fő kompetenciaterület fejlődésének mérésére fókuszált: szakma specifikus ismeretek, szakterület független ismeretek, személyiségkompetenciák (Barabásné-Csákné 2019).

5.1. A NAT által meghatározott kulcskompetenciák

A kulcskompetenciák azok a kompetenciák, melyre minden egyénnek szüksége van a személyes boldogulásához és fejlődéséhez, valamint a társadalmi beilleszkedéshez.

Mindegyik egyformán fontos, mivel mindegyik hozzájárulhat a sikeres élethez egy tudás alapú társadalomban. Felértékelődik az egyén tanulási kompetenciájának a fejlesztése, mely az egész életen át tartó tanulás folyamatában formálódik. Az EU (2006) által ajánlott kulcskompetencia lista legtöbb elemének helye tartalmi szempontból megtalálható a Nagy József által kidolgozott rendszerben:

- Anyanyelvi kommunikáció,
- Idegen nyelvi kommunikáció,
- Matematikai kompetencia,
- Természettudományi és technológiai kompetenciák,
- Digitális kompetencia,
- A tanulás tanulása,
- Személyközi és állampolgári kompetenciák,
- Vállalkozói kompetencia,
- Kulturális kompetencia.

A kulcskompetenciák közé egyfelől a hagyományos készségek tartoznak, pl. az anyanyelven, idegen nyelven folytatott kommunikáció képessége. A digitális készségek, az írni és olvasni tudás képessége, valamint az alapvető matematikai és természettudományos/műszaki készségek.

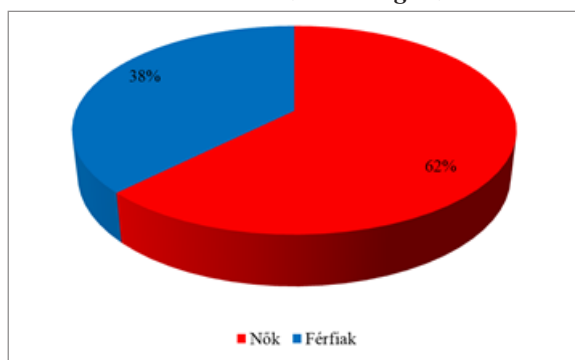
Másfelől pedig ún. horizontális képességek: a tanulni tudás képessége, a társadalmi és állampolgári felelősségvállalás, a kezdeményező- és vállalkozóképesség, a kulturális tudatosság, valamint a kreativitás.

Sok kompetencia részben fedi egymást. Az egyikhez szükséges elemek támogatják a másik terület kompetenciáit. Számos olyan fejlesztési terület van, amelyik mindegyik kompetencia részét képezi: pl. a kritikus gondolkodás, a kreativitás, a kezdeményezőképeség, a problémamegoldás, a kockázatértékelés, a döntéshozatal, az érzelmek kezelése. Mindez azt a célt szolgálja, hogy a tanulók minél jobban ki tudják bontakoztatni a személyiségüket (EU 2006).

6. Kérdőíves felmérés értékelése

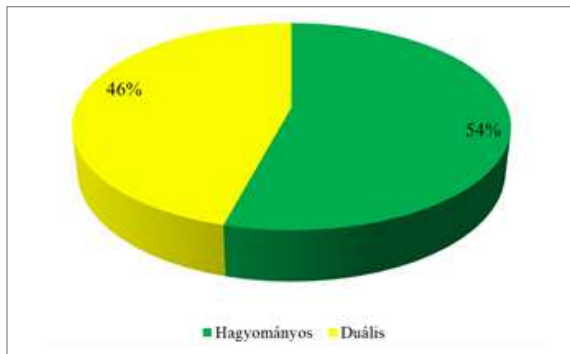
Kutatásunk alapját a Nyíregyházi Egyetemen felvett kérdőíves kutatás képezi. A minta nagysága 24 fő. Nem szerinti megoszlása (1. ábra): 15 nő (62%) és 9 férfi (38%). A képzési formát vizsgálva a hallgatók valamivel több mint fele hagyományos (54%), míg a másik része duális (46%) képzési formában tanul (2. ábra). Ebből is látható a duális képzés népszerűsége az egyetemen. A hagyományos képzésben részt vevő közgazdászhallgatók a képzés első három évében csak egyetemi elméleti oktatásban vesznek részt, míg az utolsó, hetedik félévben összefüggő szakmai gyakorlatot teljesítenek egy adott vállalatnál. Ebben az utolsó félévben azonban már elméleti oktatás egyáltalán nincs. A duális képzésben részt vevő hallgatók ugyanakkor a képzés teljes ideje alatt az egyetemi, elméleti oktatással párhuzamosan egy duális partnercégnél is dolgoznak úgy, hogy három napot töltenek az egyetemen és két napot a duális cégnél, a hetedik félévben pedig már ők is kizárólag a duális gyakorlólhelyen dolgoznak.

1. ábra *Nemek szerinti megoszlás*

Forrás: a szerzők saját szerkesztése

A kérdőíves felmérésből kiderült, hogy mind a hagyományos féléves szakmai gyakorlat, mind a duális gyakorlati képzés alatt a pénzügy, a számvitel és a marketing volt az a három szakterület, amit a hallgatók megismertek.

2. ábra *Képzési formák*

Forrás: a szerzők saját szerkesztése

Kiderült az is, hogy a hallgatók jelentős része (66,7%; 16 fő) el tudná képzelni jövőjét gyakorlati helyén. Ötfokozatú skálán értékelve a szakmai gyakorlati hely jelentősen vagy teljes mértékben segítette a hallgatókat jövőbeli karrierképük kialakulásában. Mindössze 3 hallgató nyilatkozott úgy, hogy egyáltalán nem, vagy csak kismértékben járult hozzá a gyakorlati hely a jövőbeli karrierterveihez.

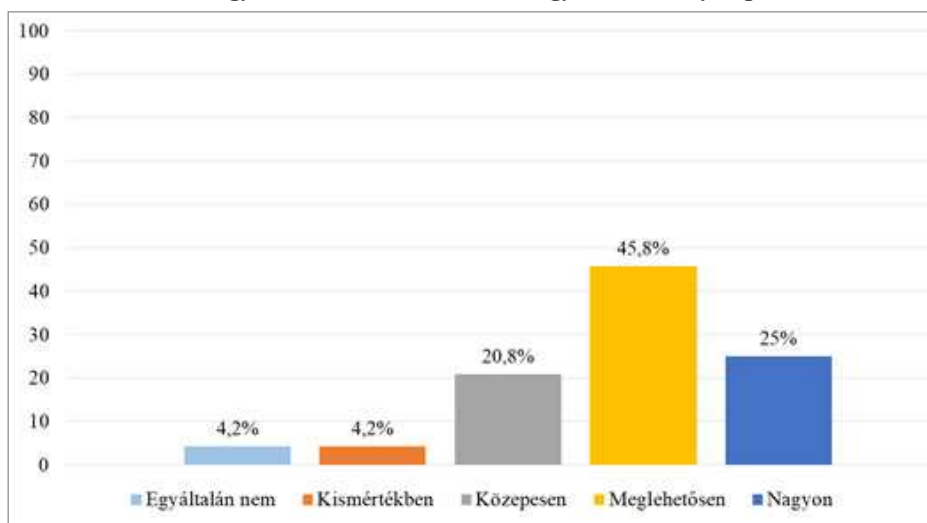
A kérdőívben rákérdeztünk arra is, hogy szeretnének-e a diploma megszerzése után is a szakmai gyakorlati helyen dolgozni. A hallgatók fele nyilatkozott úgy, hogy el tudná képzelni a jövőben is a gyakorlati helyet munkahelyéül. Ez alapján nem állapítottunk meg különösebb eltérést a hagyományos és a duális formában résztvevők között. A nemleges válaszok háttérében az állhat, hogy az elméleti képzés során olyan szakterület után érdeklődött a hallgató, melynek jelenleg nincs az egyetemen duális partnercége.

A duális képzés egyik nagy előnyét erősítette meg az a kérdés, hogy kapott-e állásajánlatot a szakmai gyakorlati helytől. A hallgatók kétharmada kapott konkrét állásajánlatot, akik pedig nem kaptak, azok rendelkeztek más állásajánlattal. Az összes duális hallgató 82%-a, azaz 11-ből 9 fő konkrét állásajánlatot kapott. A hagyományos képzésben részt vevő hallgatóknál ez az arány 53%, azaz 13-ből 7 fő rendelkezett állásajánlattal.

A kérdőíves felmérésben részletesen foglalkoztunk azzal is, hogy a duális képzésben részt vevő hallgatók miben érezték leginkább a duális képzés előnyeit. A legtöbb hallgató (16 fő) a nyolc válaszlehetőség közül a munkahelyi kommunikációt jelölte meg, 11 hallgató az egyéni feladatok kezelését, a hallgatók harmada pedig a gazdasági folyamatok kezelését, illetve az elméleti tudás átültetését a gyakorlatba.

Arra a kérdésre, hogy milyennek ítéli az egyetemi oktatás és a duális vállalati gyakorlat kapcsolatát, 1-től 5-ig terjedő skálán a legtöbben a 4-et jelölték meg (3. ábra), ami meglehetősen jó. A hallgatók negyede a nagyon jó, ötöde pedig a közepes minősítést adta. Nem állapítottunk meg lényeges eltérést a hagyományos és a duális hallgatók értékítéletében.

3. ábra Az egyetemi oktatás és a szakmai gyakorlati hely kapcsolata

Forrás: a szerzők saját szerkesztése

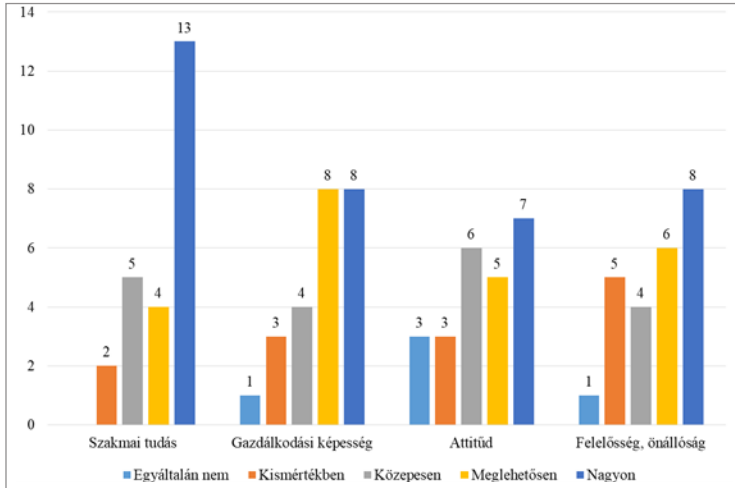
A kérdőíves felmérésben vizsgáltuk továbbá a felsőoktatási Képzési Kimeneti Követelmények (KKK) struktúrájának kompetencia elemeit annak megfelelően, hogy az egyetemi képzés mennyiben járult hozzá a hallgató saját kompetenciájának a fejlődéséhez (4. ábra). Négy kompetenciát vizsgáltunk, melyeket a hallgatók ötfokozatú skálán értékelték. Az egyes érték azt jelenti, hogy az adott kompetenciája egyáltalán nem, vagy alig fejlődött, míg az ötös, hogy ez a kompetenciája fejlődött a legjobban, vagy nagyon sokat fejlődött.

A négy kompetenciaelem közül a legtöbb hallgató a szakmai tudásban érezte a legnagyobb fejlődést, 8-8 hallgató pedig a gazdálkodási képesség, illetve a felelősség és önállóság területén. Fontos kiemelni, hogy a hagyományos képzésben részt vevő hallgatók többsége a szakmai tudásban érezte a legnagyobb fejlődést, és a felelősség, önállóság, valamint a gazdálkodási képesség területén úgy érezték, hogy kevésbé fejlődtek. Ezzel szemben a duális hallgatók nagyobb fejlődést tapasztaltak a felelősség, önállóság és a gazdálkodási képesség területén, mint a hagyományos képzésben részt vevő társaik. A meglehetősen jó minősítés (a rangsorban a 4-es) megoszlása viszonylag kiegyenlítettnek tekinthető a négy kompetenciaelem között.

A képzési és kimeneti követelmények kompetenciavizsgálata mellett fontosnak tartottuk a hallgatók saját személyiségkompetenciáinak vizsgálatát is. A kérdőíves felmérésben felsorolt tíz személyiségkompetencia közül a hallgatóknak azt az ötöt kellett megjelölni, amelyek a leginkább jellemzik saját személyiségüket. Első helyen a problémamegoldó képesség áll, melyet egy hallgató kivételével mindenki megjelölt. Második helyen két személyiségkompetencia is szerepel: a csapatmunkára való hajlam, valamint a motiváció, elkötelezettség. Ezeket 15-15 hallgató jelölte

meg válaszként. A harmadik a rangsorban a felelősségtudat, ezt 14-en választották. Csak kissé csúszott le a dobogóról az együttműködési készség (13 fő), és végül ötödik helyen a kapcsolat, másokkal való bánásmód végzett. A személyiségkompetenciákban nem tapasztaltunk kimutatható különbséget a két képzési forma között.

4. ábra *Az egyetemi oktatás szerepe a hallgatói kompetenciák fejlődésében*

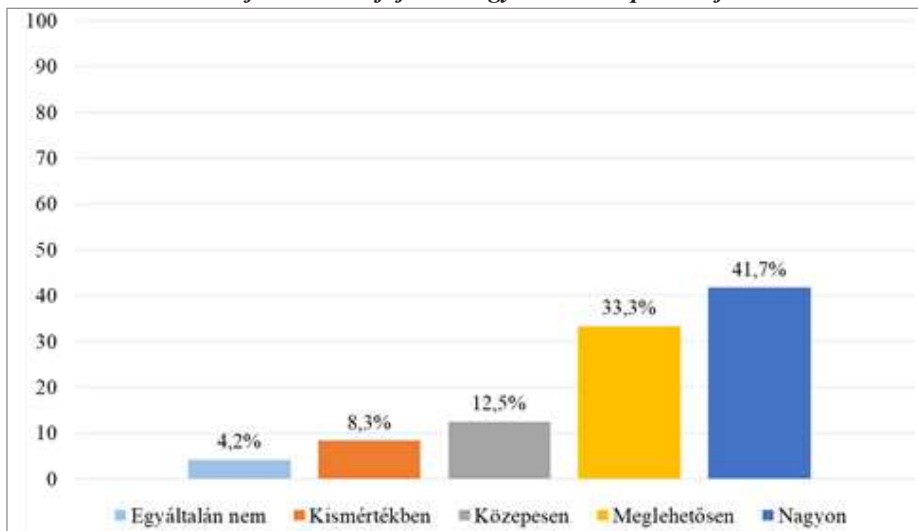
Forrás: a szerzők saját szerkesztése

A kérdőíves felmérésben kíváncsiak voltunk arra, hogy a hallgatók az elméleti vagy gyakorlati kompetenciáikban éreztek nagyobb fejlődést. Ezzel kapcsolatban megállapítottuk, hogy a hallgatók egyértelműen a gyakorlati kompetenciáikban éreztek nagyobb fejlődést.

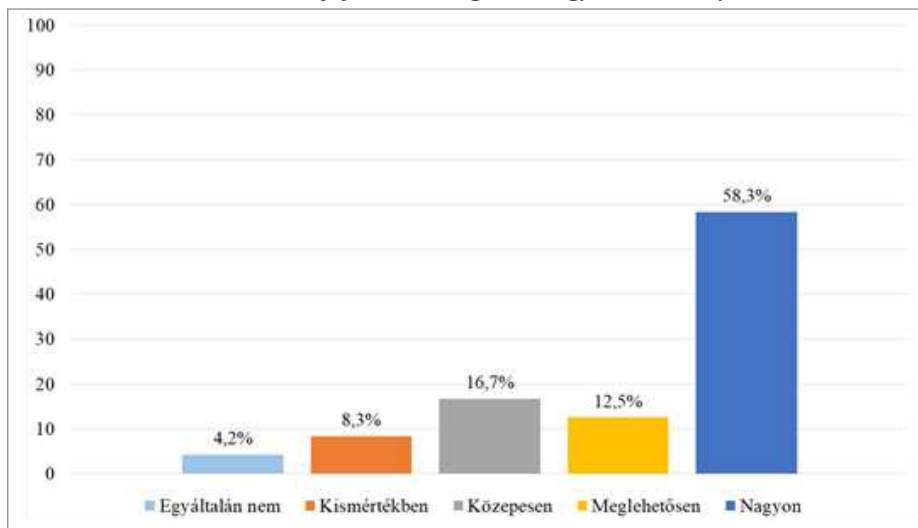
Arra is rákérdeztünk, hogy a duális képzés hogyan segítette a hallgatók szakmai fejlődését. Az 1–5-ig terjedő skálán a hallgatók összességében 75%-a nagyon, vagy meglehetősen jónak ítélte saját szakmai gyakorlati fejlődését a szakmai képzés ideje alatt (5. ábra).

Arra a kérdésre, hogy a saját hozzáállásán mit változtatna, a legtöbben az alábbi válaszokat adták: „sokkal magabiztosabb lennék”, „többet kérdeznék”, „kommunikatívabb lennék”, „sokkal motiváltabb lennék”, „komolyabban venném a szakmai tudás elsajátítását”.

A duális képzés jövője szempontjából fontos volt számunkra arra is rákérdezni, hogy a duális képzőhely mennyire támogatta a hallgatók fejlődését, és hogy a hallgatók javasolnák-e másoknak a gyakorlati helyüket (6. ábra). A hallgatók 58%-a a legjobb minősítést adta, azaz véleményük szerint nagymértékben járult hozzá a duális partnercég a szakmai fejlődésükhöz. Két hallgató kivételével mindenki javasolná a gyakorlati helyét mások számára is.

5. ábra *Saját szakmai fejlődés a gyakorlati képzés ideje alatt*

Forrás: a szerzők saját szerkesztése

6. ábra *Szakmai fejlődés támogatása a gyakorlati hely által*

Forrás: a szerzők saját szerkesztése

A jövőbeli tervekkel kapcsolatban megállapítottuk, hogy a hallgatók 87,5%-ka, azaz 21 fő tervez további tanulmányokat a közeljövőben. A 21 hallgatóból 14-en gazdálkodási és menedzsment MSc szinten, míg 7 fő más területen szeretné fejleszteni tudását.

A gyakorlati képzés során mind a hagyományos, mind a duális hallgatók a legjobbnak a szakmai fejlődés lehetőségét ítélték. Emellett a legtöbben a munkahelyi környezet megismerését, a csapatmunkát emelték ki, továbbá azt, hogy sok támogatást kaptak a gyakorlati helyen. A hallgatói vélemények között kiemelhető még a kommunikációs készség fejlődése és saját időbeosztásuk tudatosabb kezelése. A duális képzésben részt vevő hallgatók szerint a duális képzési forma lehetőséget ad arra, hogy versenyelőnyre tegyenek szert a munkaerőpiacon.

A kérdőíves felmérésben javaslatként fogalmazódott meg a hallgatói oldal részéről, hogy több területet is kipróbálnának a vállalaton belül, és más munkakörben is szívesen dolgoznának. Az egyetemi képzéssel kapcsolatban javaslatként a hallgatók az alábbiakat emelték ki: több gyakorlati tárgy és csoportmunka, a duális partnerek is tarthatnának egy-egy órát, a piacon alkalmazható tudás átadása, az egyetemi oktatás és a duális gyakorlóhelyek elvárásainak közelítése.

Kutatómunkánk kiterjedt a hallgatók tanulmányi teljesítményének értékelésére is. Megvizsgáltuk a záróvizsgázó hallgatók kumulált tanulmányi átlagát, valamint oklevelének minősítését. Statisztikai próba segítségével megállapítottuk, hogy a duális hallgatók átlagos tanulmányi teljesítménye szignifikánsan jobb, mint a hagyományos képzésben részt vevő hallgatóké. A diplomák minősítésénél azt tapasztaltuk, hogy a duális hallgatók többsége kiváló teljesítményt nyújtott a záróvizsgán, és jeles diplomát szerzett. A hagyományos képzésű hallgatóknál kevesebb volt a jeles diploma. Tudományos munka területén is a duális hallgatók emelkedtek ki aktivitásukkal, illetve bemutatott egyéni kutatásaikkal. A Nyíregyházi Egyetem Gazdálkodástudományi Intézetének tudományos diákköri versenyén helyezést elért hallgatók többségében duális képzésben lévők voltak.

Összegzés, következtetések

A vizsgálati eredmények igazolják a duális képzés jelentőségét. A kérdőíves felmérés alapján megállapítottuk, hogy a duális hallgatók tanulmányi teljesítménye szignifikánsan jobb, mint hagyományos képzésben részt vevő társaiké. Kutatásunk arra is rávilágított, hogy a duális hallgatók nemcsak a szakmai tudásban, hanem a felelősség, önállóság és a gazdálkodási képesség területén is jelentős fejlődést tapasztaltak a képzés során. A hagyományos képzésben részt vevő hallgatók ezzel szemben csak a szakmai tudásban tapasztaltak jelentősebb fejlődést, míg a felelősség, önállóság, illetve a gazdálkodási képesség területén kevésbé éreztek markáns változást. A duális képzőhelyek jelentős részt vállalnak a hallgatók továbbfoglalkoztatásában. A duális hallgatók 82%-a kapott konkrét állásajánlatot a duális képzőhelyétől, míg a hagyományos képzésben résztvevőknél ez az arány 53% volt.

Korábbi kutatásokkal összehasonlítva a közgazdásztanároknál is hasonló eredményeket kaptunk a kompetenciák vizsgálata során. A jelenkori piaci igényeknek megfelelően a közgazdásztanárok számára szükséges gazdasági, pénzügyi, számviteli ismeretek átadásán túl az értékek közvetítésére, a készségek fejlesztésére és a cselekvőképes tudás átadására kell helyezni a hangsúlyt (Havay-Csákné-Barabásné 2019).

A munkaalapú és az iskolai alapú tanulás kombinációja hosszú távon kifizető lehet, mivel jelentős hatással van a fiatalok foglalkoztatásának elősegítésére. Azokban az országokban, ahol kiterjedt a duális képzés, a fiatalok körében alacsony a munkanélküliségi ráta. Emellett ki kell emelni azt is, hogy a munkahelyi környezetben történő tanulás olyan készségeket és hozzáállást biztosít a fiatalok számára, amely felkészíti őket a munkaerőpiaci kihívásokra, megkönnyítve ezzel az iskolapadból a munka világába történő átmenetet. Az előnyök ellenére Európa országaiban meglehetősen vegyes képet mutat a duális képzés aránya, népszerűsége és eredményei. Az eltérések hátterében az egyes országok eltérő gazdasági, társadalmi háttere áll, „...a kiindulópontok sokfélesége lehetetlenné teszi, hogy rövid távon minden ország ugyanazon modell megvalósítását tűzze ki célul. A rendszerek sokfélesége miatt a változásokhoz idő kell és a fokozatos bevezetés elvét kell követni.” (European Parliament 2014)

A duális képzési rendszer megfelelő működéséhez elengedhetetlen egyrészt a munkaadói oldalról tapasztalható kereslet – amit erőteljesen befolyásolhat egy esetleges gazdasági visszaesés –, másrészt a rendszer társadalmi megítélése is döntő fontosságú a hosszú távú fenntarthatóság szempontjából.

A képzéseknek a valós munkaerőpiac igényeit kell szolgálni, hiszen a felsőoktatási intézmények csak így válhatnak a gazdaságfejlesztés fajsúlyos tényezőivé (Derényi 2016). Ehhez szükséges a felsőoktatás részéről:

- gyakorlatorientáltság növelése a felsőoktatásban;
- szoros együttműködés elősegítése a gazdasági szférával a képzések területén;
- gyakorló szakemberek bevonása a képzésekbe;
- gyakorló szakemberek felkészítése a képzésekben való részvételre;
- a felsőoktatási szakképzési és felsőoktatási kapacitások kihasználtságának növelése;
- munkaerőpiac-orientált, vállalkozói kompetenciák fejlesztése;
- a lemorzsolódó vagy lemorzsolódással veszélyeztetett hallgatók benntartása a képzésekben.

Manapság már a oktató-nevelő intézményekben nem elég csak ismereteket közvetíteni, hanem fel kell készíteni a gyermekeket-fiatalokat, a megszerzett tudásanyag változatos helyzetekben történő alkalmazására is. A tudás mennyiségének pusztá gyarapítása mellett a készségeket, jártasságokat, az attitűdöket és értékeket, a személyiségvonásokat és motivációkat is fejleszteni kell.

Ha sikerül megbízható standard eszközökkel mérni azokat a kompetenciákat, amelyekre a hallgatók a tanulmányaik során szert tesznek, az ilyen eredmények sokkal tartalmasabb és relevánsabb visszajelzést adnak majd a felsőoktatási intézményeknek arról, hogy mennyire eredményesek a hallgatói képességek fejlesztésében, és hol vannak azok a pontok, ahol a munkájukat javítaniuk kell.

A kompetenciaalapú oktatás lényege tehát az alkalmazható tudás kialakítása (Havas 2003). Párbeszéd létrehozása szükséges a felhasználói szférával és rendszeres kapcsolat a gyakorlóléhelyekkel. A tőlük kapott információk elemzése

után a tananyagot szelektálják és súlyozzák. Új módszerek alkalmazásával a hallgatóknál fejleszthetők a szükséges jártasságok és készségek. Az is fontos, hogy tisztában legyenek meglévő képességeikkel, azok erős és gyenge pontjaival. A gyakorlati képzést szervezesebben kell beépíteni a tanulmányokba.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Szakirodalom

1. BAKOS FERENC (2006): *Idegen szavak és kifejezések. Diákszótár.* Budapest.
2. BARABÁSNÉ KÁRPÁTI DÓRA – CSÁKNÉ FILEP JUDIT (2019): *A tanári kompetenciamérés lehetőségei a Nyíregyházi Egyetem közgazdász-tanár-képzésében.* In Inter- és multidiszciplináris kutatások a Nyíregyházi Egyetemen Szerk. Kovács Zoltán, Minya Károly. Nyíregyháza.
3. DERÉNYI ANDRÁS (2016): *Kézikönyv a duális képzésről.* Budapest.
4. Európai Parlament és a Tanács ajánlása az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciákról. *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*, 2006, 962, L394/10–18.
5. GYÖRGYI ZOLTÁN: A triális szakképzés felé? *Educatio*, 2011. 3. 331–341.
6. HAVAS PÉTER: A pedagógiai rendszerek fejlesztése. *Új Pedagógiai Szemle*, 2003. 53. évf. 9. szám. 3–13.
7. HAVAS DÓRA, CSÁKNÉ FILEP JUDIT, BARABÁSNÉ KÁRPÁTI DÓRA (2019): *A közgazdász-tanár-képzésre jelentkezők motivációi – Tapasztalatok a Nyíregyházi Egyetemről.* In III. Gazdálkodási és Menedzsment Tudományos Konferencia: Versenyképesség és innováció. Szerk. Kőszegi, Irén Rita. Neumann János Egyetem Kertészeti és Vidékfejlesztési Kar, Kecskemét. 1015–1021.
8. MAKSZIM GYÖRGYNÉ NAGY TÍMEA (2018): *A gazdasági tér egyenlőtlenségeinek összehasonlító vizsgálata Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében.* In 70 évesen, 40 éve a felsőoktatás szolgálatában: Ünnepi konferencia kötet Dr. Galó Miklós tiszteletére. Szerk. Kósáné Bilanics Ágnes, Vargáné Bosnyák Ildikó. Nyíregyháza. 69–73.
9. NAGY JÓZSEF (2000): *XXI. század és nevelés.* Budapest.
10. SZŐKE-MILINTE ÉNIKÓ (2009): A kompetencia-alapú oktatás és pedagógusképzés II. *Mester és tanítvány.* 2009. 21. évf. 121–131.

Internetes forrás

1. https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2014/529082/IPOL_BRI%282014%29529082_HU.pdf (Letöltve: 2020. július 21.)
2. https://eduline.hu/felsooktatasa_dualis_kepzes_tortenete_L32196 (Letöltve: 2020.07.14.)
3. <http://swisscham.hu/hu/dualis-kepzes-tapasztalatok-es-perspektivak-konferencia> (Letöltve: 2020. július 17.)
4. <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20180311/egyetlen-abra-arrol-hogyan-kozeledne-a-kormany-a-svajci-modellhez-279227> (Letöltve: 2020. július 19.)
5. <http://ofi.hu/tudastar/nemzetkozi-kitekintes/egesz-eleten-at-tarto> (Letöltve: 2020. augusztus 2.)
6. http://www.mkt.hu/wp-content/uploads/2016/09/Palkovics_Laszlo.pdf (Letöltve: 2020. július 14.)
7. *A Felsőfokú Duális Képzés Fehér Könyve (2019). A DKT által elfogadott dokumentum.* 1–74 https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/felsooktatasa_dualis_kepzes/Dualis_Kepzes_Feher_Konyve.pdf (Letöltve: 2021. március 31.)

Л 67 **LIMES.** Науковий вісник Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці ІІ. 2021/Випуск VIII. Редакційна колегія: Ільдико Орос (головний редактор), Мелінда Орбан та Олександр Добош (відповідальні редактори) [та ін.] – Берегове: ЗУІ ім. Ф.Ракоці ІІ, 2021. – 304 с. (англійською, німецькою, угорською та українською мовами)

ISSN 2411-4081

Науковий вісник «LIMES» засновано у 2014 році та видається за рішенням Вченої ради Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці ІІ. У науковому віснику публікуються наукові статті викладачів та студентів Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці ІІ, а також дослідження українських та іноземних учених угорською, українською та англійською мовами. Цей том об'єднує праці з історії, етнографії, теології, педагогіки, соціології, економіки, матеріалознавства і технологій.

УДК 001.89(058)

Наукове періодичне видання

LIMES

Науковий вісник

Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II

2021 р.

Випуск VIII

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія KB №20762-10562P від 08.05.2014 р.

Рекомендовано до друку Вченою радою Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II
(протокол №12 від 22.12.2021 р.)

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Льдіко Орос, кандидат педагогічних наук (кафедра педагогіки та психології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II)

Відповідальні редактори:

Мелінда Орбан та Олександр Добош (видавничий відділ, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Адальберт Бовді, доктор фізико-математичних наук, професор (кафедра математики та інформатики, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Адальберт Рац, доктор філософії у галузі природничих наук (кафедра історії та суспільних дисциплін, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Бейла Надь, кандидат біологічних наук, доцент (кафедра біології та хімії, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Віра Протопопова, доктор біологічних наук, професор (кафедра біології та хімії, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Емьовке Бергхауер-Олас, доктор філософії у галузі соціальних та поведінкових наук (кафедра педагогіки та психології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Золтан Кормочі, доктор філософії у галузі гуманітарних наук (відділення угорської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Золтан-Шандор Варга, доктор біологічних наук, професор-емерит (кафедра еволюційної зоології та біології людини, Дебреценський університет), Ібоя Самборовскі-Нодь, кандидат історичних наук (кафедра історії та суспільних дисциплін, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Ілона Лехнер, доктор філософії у галузі гуманітарних наук (відділення англійської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Йосип Молнар, кандидат географічних наук (кафедра географії та туризму, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Катерина Дудич, доктор філософії у галузі гуманітарних наук (відділення угорської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Лорант-Денеши Давід, саблітований доктор у галузі «регіональні науки», професор (Інститут економіки та розвитку регіонів, Університет ім. Святого Іштвана), Маргарета Кейс, кандидат історичних наук (відділення угорської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Марія Ген, кандидат біологічних наук, саблітований доктор у галузі «науки про довкілля» (кафедра ботаніки, Університет ім. Святого Іштвана), Олександр Бергхауер, кандидат географічних наук (кафедра географії та туризму, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Олена Біда, доктор педагогічних наук, професор (кафедра педагогіки та психології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Роберт Бачо, доктор економічних наук, професор (кафедра обліку і аудиту, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Тетяна Чонка, кандидат філологічних наук (відділення української філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Томаш Врabelь, кандидат філологічних наук, доцент (відділення англійської філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Юдіта Павлович, кандидат педагогічних наук (відділення української філології, кафедра філології, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Юрій Жигуц, доктор технічних наук, професор (кафедра математики та інформатики, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II), Юрій Чотарі, кандидат історичних наук (кафедра історії та суспільних дисциплін, ЗУІ ім. Ф.Ракоці II)

Відповідальний за випуск:

Василь Брензович, кандидат історичних наук (Благодійний фонд за ЗУІ)

ТЕХНІЧНЕ РЕДАГУВАННЯ: *Мелінда Орбан та Олександр Добош*

ВЕРСТКА: *Мелінда Орбан*

КОРЕКТУРА: *авторські, Льдіко Гріца-Варцаба та Томаш Врabelь*

ДИЗАЙН ОБКЛАДИНКИ: *Ласло Веждед*

УДК: *Бібліотечно-інформаційний центр «Опацої Черє Янош» при ЗУІ ім. Ф.Ракоці II*

За зміст опублікованих статей відповідальність несуть автори.

Друк наукового вісника здійснено за підтримки уряду Угорщини.

Засновник: Благодійний фонд Закарпатського угорського педагогічного інституту (від 2016 року Благодійний фонд За Закарпатський угорський інститут)

Видавництво: **Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II** (адреса: пл. Кошута 6, м. Берегове, 90202. Електронна пошта: foiskola@kmf.uz.ua) *Статут «Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II» (Затверджено протоколом загальних зборів Благодійного фонду За ЗУІ, протокол №1 від 09.12.2019р., прийнято Загальними зборами ЗУІ ім. Ф.Ракоці II, протокол №2 від 11.11.2019р., зареєстровано Центром надання адміністративних послуг Берегівської міської ради, 12.12.2019р.)*

Поліграфічні послуги: **ТОВ «РІК-У»** (адреса: вул. Гагаріна 36, м. Ужгород, 88000. Електронна пошта: print@rik.com.ua) *Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

Підписано до друку 30.12.2021. Шрифт «Times New Roman».

Папір офсетний, щільністю 80 г/м². Друк цифровий. Ум. друк. арк. 24,7.

Формат 70x100/16. Замовл. №351. Тираж 300.